

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Haasio, A. 2020. Hikikomorit - vaiettu vähemmistö. Teoksessa: M. Salminen-Tuomaala, J. Hallila, S. Saarikoski & T. Tapio (toim.) Tietoa, taitoa ja teknologiaa: kehittämisspolkuja sosiaali- ja terveysalalla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 157, 23 - 36. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020092575810>

HIKIKOMORIT - VAIETTU VÄHEMMISTÖ

Ari Haasio, FT, yliopettaja
SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

1 JOHDANTO

Japanissa on arvioitu olevan 500 000 - 1 000 000 sosiaalisesti vetäytyneitä henkilöä eli hikikomoria. Pääosa heistä on 16 - 35 -vuotiaita miehiä. Nämä henkilöt pyrkivät pidättäytymään kaikista sosiaalisista kontakteista ja lukkiutuvat kotiinsa. Ongelma ei ole tuntematon Suomessakaan. Yhä useampi nuori keskeyttää opintonsa, jää kotiin ja viettää aikaansa lähinnä netin ja pelien parissa. Monilla heistä on myös erilaisia mielenterveysongelmia. Nämä nuoret ovat sosiaalisesti vetäytyneitä, suomalaisia hikikomoreita eli hikkyjä, kuten he itse itseään kutsuvat verkkokeskusteluissa. (Haasio 2015; Haasio 2018).

Hikikomori on japania ja tarkoittaa sisäänpäin kääntynyttä (jap. hikikomorou). Se kuvaa Japanissa jo 1980-luvulla ensimmäisen kerran havaittua ilmiötä, jossa nuori lukkiutuu kotiinsa ja sillä voidaan viitata henkilöön tai olotilaan (Krysinska 2006; Ohashi 2008).

Hikikomoriksi luokiteltava nuori katkaisee siteet ulkomaailmaan. Aika kuluu video- ja tietokonepelien sekä mangan ja animen parissa. Opinnot keskeytyvät tai niihin ei hakeuduta ja työelämään ei pystytä osallistumaan. Ilmiö on havaittu myös Suomessa ja se on lisääntynyt vuosi vuodelta koko 2010-luvun ajan. (Haasio 2018.) Kotimaisessa tutkimuksessa (esim. Haasio & Zechner 2014; Haasio 2015; Zechner & Haasio 2016; Haasio 2018) ilmiötä on kuvattu myös termillä sosiaalinen vetäytyminen.

Me-säätiön selvityksen mukaan Suomessa oli vuonna 2018 yli 65 000 syrjäytynyttä 15 - 29 -vuotiasta (mesaatio.fi 2020). Osa näistä nuorista on hikikomoreita, lähes kokonaan tai osin sosiaalisesti vetäytyviä nuoria, jotka pyrkivät pidättäytymään kaikista sosiaalisista kontakteista, osa muutoin yhteiskunnan rakenteista ja toiminnoista pudonneita.

Tässä artikkelissa käsitellään sosiaalisesti vetäytyneiden suomalaisnuorten arkea, sen tunnusomaisia piirteitä sekä hikikomori-kulttuuria viitekehystenä, johon sosiaalisesti vetäytyneet nuoret samaistuvat. Artikkelin perustuu kirjoittajan väitöskirjassaan (Haasio 2015) esittämiin tutkimustuloksiin, Haasion ja Nakan (2019a; 2019b) japanilaisten ja suomalaisten hikikomoreiden informaatioskäytänteiden vertailevaan tutkimukseen, aihetta käsitteleviin artikkeleihin (esim. Haasio & Zechner 2014; Zechner & Haasio 2016; Haasio 2020) sekä kirjoittajan aihepiiristä kirjoittamaan kirjaan *Hikikomorit* (Haasio 2018).

2 HIKIKOMORI-ILMIÖN TAUSTAA

2.1 Hikikomorin määritelmä

Vaikka sosiaalisesti vetäytyneet hikikomorit mielletään usein kokonaan yhteiskunnasta eristäytyneiksi, näin ei aina ole. Eristäytymisen aste voi vaihdella (vrt. Haasio 2018), mutta esimerkiksi Japanissa hikikomori -diagnoosin edellytyksenä on kuuden kuukauden mittainen eristäytyminen perheen ulkopuolisista kontakteista (esim. Saito 1998; Japanese Ministry of Health, Labour & Welfare 2003; Teo 2010).

Teo (2010) on kiteyttänyt hikikomorin tunnuspiirteet seuraavasti:

- Kotikeskeinen elämäntapa
- Ei halua eikä mielenkiintoa tehdä töitä tai opiskella
- Oireet ovat jatkuneet vähintään kuusi kuukautta
- Mielen terveyden häiriöt eivät selitä käyttäytymistä
- Henkilökohtaiset kontaktit ovat kadonneet

Japanin valtioneuvoston kanslia selvitti vuonna 2016 hikikomorien määrää. Tässä tutkimuksessa vastaajat jaoteltiin kokonaan sosiaalisesti vetäytyviin hikikomoreihin (kyōgi no hikikomori) ja kvasi-hikikomoreihin (jun hikikomori), joilla on vielä jossain määrin yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan. He pyrkivät kuitenkin vetäytymään sosiaalisesti mahdollisimman paljon. (Tajan, Yukiko & Pionnié-Sax 2017.)

Suomalaiset sosiaalisesti vetäytyneet puhuvat omalla Ylilaudan Hikikomero-keskustelupastalla itsestään ”hikkyinä” ja ”semihikkyinä”. Identifikaatio ”hikkyksi” edellyttää lähes täydellistä eristäytymistä Ylilaudan keskustelujen mukaan, kun taas ”semihikky” saattaa osallistua esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan tai opiskella satunnaisesti oman jaksamisen ja motivaation mukaan. (vrt. Haasio 2018) Valtaosa Ylilaudan, josta Haasion (2015) tutkimusmateriaali on koottu, keskustelijoista on semi-hikkyjä, joita voidaan verrata em. kvasi-hikikomoreihin elämäntavaltaan.

Vaikka hikikomori-ilmiö on alun perin japanilainen, siitä on tullut maailmanlaajuinen ongelma. Esimerkiksi Hong Kongissa, Yhdysvalloissa, Britanniassa, Espanjassa, Italiassa ja monissa muissa maissa ilmiö on saanut huolestuttavia piirteitä ja kasvanut jatkuvasti (esim. Ranieri 2015; Sarchione ym. 2015; Kato, Kanba & Teo 2018). Valitettavan usein sitä ei kuitenkaan tunnisteta ja sen oletetaan liittyvän johonkin mielen terveyden häiriöön.

Hikikomori-ilmiötä ja hikikomoreja yksilöinä ja ryhmänä on yleensä käsitelty lähinnä psykiatrian näkökulmasta (vrt. Haasio 2014). Läheskään kaikki tutkijat (esim. Ogino 2004; Krysinska 2007)

eivät pidä hikikomoriutta sairautena, osa taas katsoo sen olevan mielenterveyden ongelma. Esimerkiksi Kondo ym. (2011/2013) katsovat hikikomori-ilmiön olevan ilmentymä jostain jo diagnosoitusta sairaudesta.

2.2 Hikikomorikulttuurin tunnuspiirteet

Koska ilmiö on japanilainen, on myös ei-japanilaisten hikikomorien puheenvuoroissa havaittavissa keskimääräistä suurempaa kiinnostusta japanilaiseen populaarikulttuuriin. Myös kotimaisien sosiaalisesti vetäytyneiden mielenkiinto kohdistuu usein mangaan ja animeen. Lisäksi animepornografia on myös monen hikikomorin mielenkiinnon kohteena. (Haasio 2015; 2018.) Ei kuitenkaan pidä ajatella, että japanilainen populaarikulttuuri olisi automaattisesti kaikkien sosiaalisesti vetäytyneiden suomalaisten mielenkiinnon kohteena. Valaskivi (2012) on määritellyt hikikomorin olevan kotiinsa sulkeutunut otaku. Otakulla tarkoitetaan henkilöä, jolla on äärimmilleen viety mielenkiinto johonkin aihepiiriin, Japanissa usein mangaan tai animeen (Zechner & Haasio 2016). Yhtä lailla tämä mielenkiinto voi kohdistua esimerkiksi pelaamiseen ja johonkin tiettyyn peliin.

Valaskivi ja Hoikkala (2006) ovat verranneet hikikomoreja kotimaisiin ”peräkammarin poikiin”. Jos kyse ei ole mielenterveydellisen häiriön aiheuttamasta ongelmasta, niin joissain tapauksissa tämä rinnastus on varsin osuva. Hikikomorit ovat eräänlaisia digiajan peräkammarin poikia. Siinä, missä entisajan peräkammarin poikien elämänpiiri rajoittui ensisijaisesti kotikylään, digiajan hikikomorien elämän keskiössä on internet.

Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten elämä keskittyy internetiin. Mahdolliset sosiaaliset suhteet ovat siellä. Yksi keskeinen erityispiirre hikikomorien kulttuurissa on anonymiteetti. Hikikomoreiden keskustelupalstoilla ei viestitä edes nimimerkin turvin vaan kaikki perustuu nimettömyyteen. Se luo turvallisuutta ja madaltaa

kynnystä avautua ja keskustella vaikeistakin asioista. Toki muissa verkkopalveluissa saatetaan käyttää nimimerkkiä – esimerkiksi pelimaailmoissa jokaisella pelaajalla on oma avattarensa, jolla hän pelaa. Olisi helppo ajatella, että internet on syy sosiaaliseen vetäytymiseen, mutta näin asia ei välttämättä ole (Haasio 2015). Monille sosiaalisesti vetäytyneille henkilöille internet on henkireikä - lähes ainoa yhteys ulkomaailmaan.

Iso osa hikikomoreista on 16 - 30 -vuotiaita. Japanissa tosin tavataan jo keski-ikäisiä hikikomoreita, joista vanhimmat ovat jo lähempänä 60 vuotta. Joissain tapauksissa tiedetään myös jonkin isomman elämänmullistuksen johtaneen sosiaaliseen vetäytymiseen, kuten kävi japanilaiselle 43-vuotiaalle yrittäjälle Shoku Uiborille. Konkurssin jälkeen hän on elänyt seitsemän vuotta eristyksissä omasta vapaasta tahdostaan. (Haasio 2018.)

Tekijän analysoimien Hikikomero-keskusteluryhmän verkkokeskustelujen perusteella kotimaiset hikikomorit ovat enimmäkseen 16 - 30 -vuotiaita ja enemmistö heistä on miehiä. Jos ongelmaan ei pystytä puuttumaan, yhteiskunnassamme tulee olemaan jatkuvasti laajeneva, ikääntyvien hikikomorien joukko.

Hikikomorien elämäntavassa on havaittavissa yhteneväisyyksiä, joita voidaan pitää tämän alakulttuurin tyypillisinä piirteinä. Vertailtaessa japanilaisia ja suomalaisia hikikomoreita (Haasio & Naka 2019a; 2019b), yhtäläisyydet elämäntavassa olivat hyvin samankaltaisia. Toki erojakin on, kuten se, että japanilaiset asuvat yleensä vanhempiensa kanssa, Suomessa iso osa taas asuu omassa ”komerossaan”. Kummassakin kulttuuripiirissä voitiin havaita seuraavat yhtenevät, hikikomorikulttuurille tyypilliset piirteet (vrt. Haasio 2018):

- Sosiaalinen vetäytyminen
- Tietokoneen ja netin merkitys ainoana tai lähes ainoana kommunikointivälineenä
- Pelien ja pelaamisen iso rooli elämässä
- Japanilaisen kulttuurin (manga, anime) harrastus
- Seksuaalinen kokemattomuus
- Yksinäisyys

Sosiaalinen vetäytyminen voi olla myös tietoinen valinta, ei välttämätön pakko. Usein taustalla on kuitenkin historia koulukiussattuna pienestä pitäen ja nuoruus ilman ystävyys-suhteita. Sama tausta on havaittavissa niin Japanissa kuin Suomessa hikikomoreiden omien kertomusten perusteella. (Haasio & Naka 2019b.)

Monet keskustelijat kertovat Hikikomero-palstalla omista sairauksistaan, joista keskeisimpiä ovat masennus, Asperger ja monet mielenterveyden ongelmat. Keskustelijoiden itsetunto on heikko ja he pitävät itseään usein rumina ja vastenmielisinä luusereina ja ovat luopuneet toivosta. Elämä kulkee eteenpäin vaillo päämäärää päivä kerrallaan. (Haasio 2015.)

Oman lukunsa japanilaisessa hikikomorikulttuurissa muodostaa vahva äitisuhde. Perinteisesti lapset muuttavat pois vanhempiensa luota vasta avioiduttuaan, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että suurin osa japanilaisista hikikomoreista asuu lapsuudenkodissaan. Äidin velvollisuutena on pitää huolta, vaikka ikää kertyisi enemmänkin. Suomessa sen sijaan moni sosiaalisesti vetäytynyt kertoo verkkokeskusteluissa asuvansa yksin esimerkiksi opiskelija-asunnossa tai vuokralla. Tällöin sosiaaliturva huolehtii heidän toimeentulostaan.

3 HIKIKOMORIN ARKI

Arjen rutiinit määräytyvät pitkälti sen mukaan, mikä on sosiaalisesti vetäytyneen henkilön eristäytymisen aste. Osalla arkeen mahtuu joissain tapauksissa opintoja tai jopa töissä käyntiä, mutta suurin osa sosiaalisesti vetäytyneistä henkilöistä viettää aikansa kotona, neljän seinän sisällä.

Internet ja pelit ovat keskeisimmässä roolissa sosiaalisesti vetäytyneiden maailmassa. Verkko tarjoaa myös mahdollisuuden purkaa omia tunteja vertaisille: esimerkiksi kotimainen Ylilauta-sivuston Hikikomero (<https://ylilauta.org/hikky/>) ja japanilainen hikikomori-foorumi Futaba Channel eli 2chan (<https://www.2chan.net/>) ovat tästä hyviä esimerkkejä. Kotimaisella Hikikomero-palstalla keskustellaan runsaasti terveyteen, omaan arkeen ja siinä selviytymiseen sekä mielenkiinnon kohteisiin liittyvistä kysymyksistä. Palstalla on myös iso rooli niin vertaistiedon kuin vertaistuenkin antajana. (Haasio 2015.)

Mistä sosiaalisesti vetäytyneen arki sitten koostuu ja miten hän kuluttaa aikaansa päivästä toiseen?

Monissa Ylilaudan keskusteluketjuissa osallistujat ovat avanneet omia päivärutiinejaan. Tyypillistä on, että vuorokausirytmistö poikkeaa keskiverron kansalaisen rytmistä: yöt valvotaan ja päivisin nukutaan pitkään. Eräs Hikikomeron keskustelija kuvasi arkirutiinejaan seuraavasti:

- herää
- tietokone
- nukkumaan

tuossa välissä sit muutaman kerran jotain syötävää sekä ainakin yksi suihku.

Ne ”hikkyt”, kuten he itseään kutsuvat, jotka käyvät esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa tai yrittävät opiskella, saattavat yrittää pitää kiinni perinteisemmästä päivärytmistä. Täysin kotiinsa eristäytyneet, vailla työtä tai opiskelupaikkaa olevat sosiaalisesti vetäytyneet nuoret sen sijaan noudattavat aivan omaa rytmiään, koska mikään aamuhämmäsen pakko ei koske heitä.

Anime, itselle mieluisat nettipalvelut, masturbointi, elokuvat ja pelaaminen toistuvat aktiviteetteina kirjoittajien keskustelupalstalle lähettämässä teksteissä. Moni myöntää, että henkilökohtainen hygienia, asunnon siivous ja kotitaloustyöt jäävät helposti vähälle. Jaksaminen ei riitä, sillä moni hikikomori sairastaa esimerkiksi keskivaikeaa masennusta.

Seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ja seksuaalisten halujen purkaminen ovat yksi keskeisistä keskustelunaiheista. Seksuaalinen kokemattomuus yhdistyy voimakkaisiin seksuaalisiin haluihin, jotka purkautuvat nettipornon katsomisella ja masturbaatiolla. (Zechner & Haasio 2016.) Parisuhde tai edes satunnainen seksi ovat haaveita, joita useimmat pitävät utopistisina. Heikkoon itsetuntoon yhdistyy pahimmillaan ajatus itsestä rumana ja vastenmielisenä, etovana ihmissaastana, joka ei kelpaa edes prostituoidun asiakkaaksi. Moni pitää jopa tavoitteena ”velhoutumista”, jolla tarkoitetaan sitä, että henkilöllä ei ole lainkaan seksikokemuksia toisen henkilön kanssa.

Seksuaaliset fantasiat ja haaveet ovat usein kaukana, saavuttamattomissa. Tyttöystäväksi haluttaisiin animetyttöjen kaltaisia, sarjakuvahahmomaisia naisia. Naisista puhutaan myös osin halveksuvaan sävyyn - siiderivalaat eivät kelpaa vaan naisen tulee olla kaunis, mukava, älykäs ja sopia siihen ideaaliin, jonka hikikomori on päässään rakentanut. Oikeassa elämässä naisia ei kuitenkaan uskalleta lähestyä - ajatuskin ”kuumottaa” liikaa.

Kun verrataan japanilaisten ja suomalaisten hikikomorien päivärytmiä ja arjen etenemistä, niin merkillepantavaa on yhtäältä se,

että äiti huolehtii ruoasta ja toisaalta se, että seksuaalisuutta ei käsitellä maan kulttuurista johtuvista syistä avoimesti keskustelupalstoilla. Siksi sen osalta emme tiedä japanilaisten hikikomorien tapoja. (Haasio & Naka 2019b.) Toisaalta Teo (2010) on kuvannut tyyppillisen, harvoin huoneestaan poistuvan hikikomorin arkea. Hänen mukaansa se koostuu lähinnä verkkosurffailusta, chattailusta, mangan lukemisesta ja tietokonepelien pelaamisesta, joka on hyvin samankaltaista ajan kuluttamista kuin suomalaisilla sosiaalisesti vetäytyneillä nuorilla.

Pelaaminen vie monelta sosiaalisesti vetäytyneeltä nuorelta ison osan päivästä. Toisaalta pelit ovat koukuttavia ja niihin voi syntyä riippuvuussuhde, mutta asialla on kääntöpuolensa. Moni hikikomori on kirjoittanut keskustelupalstoilla, että hän ei ole koskaan saanut keneltäkään tai mistään hyväksyntää. Pelimaailmat tarjoavat siihen oivan mahdollisuuden: taitava pelaaja saa ennen pitkää peliyhteisössä arvostusta ja mainetta. Ja jos pelaaminen nostaa itsetuntoa ja se on se maailma, josta saa positiivista palautetta, on luonnollista, että siellä vietetään runsaasti aikaa. Runsas pelaaminen, niin kauan kuin se ei ole elämän ainoa sisältö, ei kuitenkaan tee nuoresta sosiaalisesti vetäytyneitä - päinvastoin pelaaminen on usein varsin sosiaalista puuhaa.

Kun puhumme kotiseudusta, tarkoitamme perinteisesti meille tärkeitä ja rakkaita fyysisiä paikkoja, kuten kesämökkiä, lapsuudenkotiä, kotitaloamme ja niin edelleen. Mikä sitten on hikikomoreiden kotiseutua? Voimme puhua niin kutsutusta virtuaalisesta kotiseudusta, joka muodostuu meille tärkeistä ja mielekkäistä paikoista virtuaalisessa maailmassa: pelimaailmoista, sosiaalisen median sivustoista ja niin edelleen. Sosiaalisesti vetäytyneiden maailmassa erityisesti virtuaalinen kotiseutu saa ison roolin: siellä viihdytään, siellä vietetään aikaa. (Haasio 2020.)

Jos ja kun arjen askareita, kuten kaupassa käyntejä, on pakko tehdä, pyritään ne ajoittamaan tiettyyn aikaan ja suunnittelemaan huolella etukäteen. Esimerkiksi 24/7 auki olevat kaupat ja lii-

kenneasemat ovat sosiaalisesti vetäytyneiden pelastus ja heidän suosiossaan. Aamuyöllä ei juuri törmää muihin ostoksilla oleviin henkilöihin. (Haasio 2018.) Lähes kaikki sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt kärsivätkin sosiaalisten tilanteiden pelosta. Yksinkertaiset, arkiset asiat pelottavat ja ihmisten kanssa kommunikointi on vastenmielistä - se ”kuumottaa”.

4 LOPUKSI

Sosiaalinen vetäytyminen on kasvava ongelma, mutta sitä ei välttämättä tunnisteta ja siihen ei reagoida ajoissa. Monet nuorten ja nuorten aikuisten kanssa työskentelevät ammattilaiset tunnistavat oireet; ongelma on siinä, miten asiaan voisi puuttua. Japanissa on perustettu hikikomoreille hoitolaitoksia, joissa he sosiaalistuvat. Näissä paikoissa esimerkiksi internet ja pelaaminen on kielletty. Hikikomoreille ja heidän vanhemmilleen on perustettu myös omia tukiryhmiä. (Masangkay 2016.)

Ennaltaehkäisyn näkökulmasta varhainen puuttuminen ja ongelman havaitseminen ajoissa on avainasemassa. Tietoutta ilmiöstä tulisi lisätä muun muassa nuorisotyöntekijöiden, terveydenhoitoalan ammattilaisten, sosiaalityöntekijöiden ja muiden nuorten parissa toimivien henkilöiden keskuudessa. Koska koulukiusaaminen ja yksinäisyys ovat lähes aina sosiaalisen vetäytymisen mainittuja syitä, tulisi myös näiden seikkojen ennaltaehkäisyyn kiinnittää huomiota jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Moni sosiaalisesti vetäytynyt nuori on kertonut olleensa kiusattu jo päiväkodista ja alakoulun ensimmäisestä luokasta alkaen.

Ensisijaista on aktivoida näitä sosiaalisesti vetäytyneitä nuoria pikkuhiljaa. Monella opinnot ovat keskeytyneet ja esimerkiksi oppilaitosten tarjoamat verkkokurssit saattavat olla yksi tapa päästä takaisin opiskelun rytmiin kiinni. Tätä on kokeilu hyvin

tuloksin Japanissa. Tärkeintä kuitenkin on, ettei näitä nuoria jätetä yksin komeroonsa vaan tuetaan heidän sosiaalistumistaan kaikin mahdollisin tavoin. Ongelmallista kuitenkin on se, mistä heidät löytää. Hikikomorit ovat maan hiljaisia ja siksi se asettaa esimerkiksi etsivälle nuorisotyölle isoja haasteita.

LÄHTEET

Haasio, A. 2014. Hikikomori-ilmiö: ominaispiirteet ja siihen kohdistunut tutkimus. Teoksessa: A. Viljamaa, S. Päällysaho & R. Lauhanen (toim.) Opetuksen ja tutkimuksen näkökulmia. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 17, 235 - 246.

Haasio, A. 2015. Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon ”pienessä maailmassa”: tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis 2082. Väitösk. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9878-7>

Haasio, A. 2018. Hikikomorit. Helsinki: Avain.

Haasio, A. 2020. Sosiaalisesti vetäytyneet ja internetin pieni maailma. Teoksessa S. Riukulehto & A. Haasio (toim.) Virtuaalinen kotiseutu. Helsinki: SKS. Ilmestyy vuoden 2020 aikana.

Haasio, A. & Naka, H. 2019a: The impact of cultural differences on information needs of the Finnish and Japanese Hikikomori: A comparative study. Teoksessa: A. Katsirikou (ed.) 11th Qualitative and Quantitative Methods in Libraries: QQML 2019: International conference: Book of abstracts. [Verkkajulkaisu]. Florence: European University Institute, 81 - 82. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: http://qqml.org/wp-content/uploads/2017/09/Book-of-Abstracts_Final_AfterConf_v1.pdf

Haasio, A., & Naka, H. 2019b. Information needs of the Finnish and Japanese hikikomori: a comparative study. [Verkkolehtiartikkeli]. *Qualitative and quantitative methods in libraries* 8 (4), 509 - 523. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <http://www.qqml-journal.net/index.php/qqml/article/view/533>

Haasio, A. & Zechner, M. 2014. Identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla. Teoksessa: M. Gissler, M. Kekkonen, P. Känkänen, P. Muranen & M. Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen: Nuorten elinolot -vuosikirja 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 51 - 62.

Japanese Ministry of Health, Labor and Welfare. 2003. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <http://www.mhlw.go.jp/houdou/2003/04/dl/h0404-2a3.pdf> [Käännös Dorota Krysinska].

Kato, T. A., Kanba, S. & Teo, A. R. 2018. Hikikomori: experience in Japan and international relevance. [Verkkolehtiartikkeli]. *World psychiatry* 17 (1), 105. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5775123/>

Kondo, N., Sakai, M., Kuroda, Y., Kiyota, Y., Kitabata, Y. & Kurosawa, M. 2011/2013. General condition of hikikomori (prolonged social withdrawal) in Japan: Psychiatric diagnosis and outcome in mental health welfare centres. *International Journal of social psychiatry* 59 (1), 79 - 86.

Krysinska, D. 2007. Hikikomori (social withdrawal) in Japan: Discourses of media and scholars; Multicausal explanations of the phenomenon. [Verkkojulkaisu]. University of Pittsburgh. Thesis. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: http://d-scholarship.pitt.edu/9520/1/Krysinska_Dorota_October_2006.pdf

Masangkay, M. 2016. Support groups emerge to help female recluses. [Verkkoartikkeli]. *Japan Times* 19.10.2016. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/10/19/national/social-issues/support-groups-emerge-help-female-recluses/#.W3q-ma8J9jX4>

mesaatio.fi. 2020. [Verkkosivusto]. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <https://www.mesaatio.fi/>

Ogino, T. 2004. Managing categorization and social withdrawal in Japan: Rehabilitation process in a private support group for hikikomori. *International journal of Japanese sociology* 13 (1), 120 - 133.

Ohashi, N. 2008. Exploring the psychic roots of Hikikomori in Japan. Ann Arbor: Pro Quest, UMI Dissertation Publishing.

Ranieri, F. 2015. When social withdrawal in adolescence becomes extreme: the "hikikomori" phenomenon in Italy. *Psichiatria i psychologia kliniczna* 15 (3), 148 - 151.

Saito, T. 1998. Social withdrawal (Shakaiteki Hikikomori). Tokyo: PHP Shinsho. [japaniksi].

Sarchione, F., Santacroce, R., Acciavatti, T., Cinosi, E., Lupi, M., & Di Giannantonio, M. 2015. Hikikomori, clinical and psychopathological issues. [Verkkolehtiartikkeli]. *Research and advances in psychiatry* 2 (1), 21 - 7. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: http://www.academia.edu/download/45255076/Hikikomori_clinical_and_psychopathologic20160501-618-e640p1.pdf

Tajan, N., Yukiko, H., & Pionnié-Dax, N. 2017. Hikikomori: the Japanese Cabinet Office's 2016 survey of acute social withdrawal. *The Asia Pacific journal* 15 (5).

Teo, A. R. 2010. A new form of social withdrawal in Japan: a review of hikikomori. [Verkkolehtiartikkeli]. *International journal of social psychiatry* 56 (2), 178 - 185 [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana: <https://doi.org/10.1177%2F0020764008100629>

Valaskivi, K. 2012. Autenttisuutta osmoosilla: japanilainen populaarikulttuuri osana elämää. Teoksessa: M. Salasuo, J. Poikolainen & P. Komonen (toim.) *Katukulttuuri: Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/

Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 124, 33 - 63.

Valaskivi, K. & Hoikkala, T. 2006. Vauraat vanhemmat ja kuluttajalapset: Sukupolvien muuttuvat suhteet Suomessa ja Japanissa. Teoksessa K. Valaskivi (toim.) Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseseen nykyculttuuriin. Tampere: Vastapaino, 211 - 232.

Zechner, M. & Haasio, A. 2016. Seksuaalisuus sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten verkkopuheessa. Seksologinen aikakauskirja 2 (1), 3 - 16.